

situation (public and spiritual, and ecological crises), that is such unsatisfactory condition of elements external – social and natural – environment which the environment own means (set of systems of environment) at this stage isn't able to normalize.

Key words: theoretical justification, pedagogical system, enhancement of professional training, future teachers of chemistry, forming of ecological and humanistic values at pupils.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2017 р.

Прийнято до друку 24.02.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Харченко С. Я.

УДК 37.014

Т. В. Сич

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ СПРЯМОВАНOSTІ ДОСЛІДЖЕНЬ У ГАЛУЗІ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ НА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ З ПОЗИЦІЇ СУЧАСНОЇ НАУКИ

Діяльність з отримання наукового знання передбачає наявність норм та правил, дотримання яких обумовлює особливості науки як певного виду духовного виробництва, суспільної свідомості. Якщо ці норми та правила недостатньо чітко сформульовані то наука не може ефективно реалізувати свої функції та фактично перестає бути наукою [9, с. 6]. Однією із складових цих норм є механізм вибору проблематики наукових досліджень, який має забезпечувати їхню актуальність та визначати спрямування розвитку наукового знання. Розвиток теорії управління значною мірою залежить від того, як формується дослідницька проблематика, наскільки вона відбиває загальні тенденції розвитку науки, освіти зокрема. Від того, наскільки швидко та обґрунтовано наука, зокрема теорія управління освітою, реагує на виклики сьогодення, залежить якість освіти та суспільного життя. У вітчизняній науці починаючи з 90-х років здійснено багато досліджень в галузі управління освітою. Проте питання наскільки їхні результати реалізовано у практиці управління, наскільки вони вплинули на розвиток теорії управління освітою залишається відкритим. В значній мірі це пов'язано із недосконалістю механізму визначення спрямованості наукових досліджень та вимог до оцінки їхньої якості.

Питанням оцінки якості педагогічних досліджень, актуальності проблематики досліджень та методології наукових робіт досліджень присвячено праці Ю. Бабанського, С. Гончаренко, В. Горового, М. Губко, М. Данилова, Л. Дубровіної, В. Краєвського, Д. Новікова, О. Орлова, В. Полонського, М. Скаткіна, Ю. Сурміна, Є. Хрикова, Т. Шамової,

Г. Шукиної та ін. Тенденції розвитку освіти й управління освітою розглянуто у працях О. Адаменко, Л. Антонюка, В. Берека, О. Глузмана, Т. Десятова, Д. Дзвінчука, І. Каленюка, М. Канаєва, Б. Корольова, В. Кременя, В. Лугового, С. Майбороди, А. Марчука, В. Савельєва, М. Михайліченко, І. Прохор, Л. Пуховської, О. Савченко, С. Сапожникова, А. Сбруєвої, Н. Терент'євої, Л. Шинкаренко та ін..

Метою статті є розгляд тенденцій розвитку освіти та теорії управління освітою й визначення актуальної проблематики сучасних досліджень в галузі управління освітою.

Спрямованість досліджень в галузі управління освітою на актуальні проблеми з позиції сучасної науки передбачає спірання наукових досліджень на накопичені раніше знання; постановку наукових проблем, які обумовлюються попереднім розвитком науки; розвиток певних попередніх наукових ідей; відповідність об'єктивним соціальним потребам, сучасним світовим тенденціям та стратегії розвитку вітчизняної освіти тощо.

В. Горвий зазначає, що з точки зору національних інтересів у сфері виробництва наукової інформації критерії ефективності нової наукової інформації мають удосконалюватися з урахуванням: ступеня відповідності наукових здобутків тактичним і стратегічним запитам національного розвитку, пов'язаного з зовнішніми та внутрішньо суспільними викликами, необхідністю внутрішньої трансформації та адекватної дії для успішного реагування на них; оперативності одержання потрібних для національного розвитку наукових результатів, їх актуальністю та ін. [2].

На сьогоднішній час в Україні прийнята Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, розроблена на основі аналізу сучасного стану розвитку освіти. Вона визначає мету, стратегічні напрями та основні завдання, на виконання яких має бути спрямована реалізація державної політики у сфері освіти. У стратегії зазначено, що «управління освітою повинно здійснюватися на засадах інноваційних стратегій відповідно до принципів сталого розвитку, створення сучасних систем освітніх проектів та їх моніторингу; розвитку моделі державно-громадського управління у сфері освіти, в якій особистість, суспільство та держава стають рівноправними суб'єктами і партнерами» [5].

Зазначене передбачає: оптимізацію органів управління освітою, децентралізацію управління; перерозподіл функцій і повноважень між центральними та місцевими органами управління освітою; професійний підхід під час здійснення добору та призначення керівників навчальних закладів, органів управління освітою; розроблення системи заходів стосовно впровадження ідеї автономії навчальних закладів; подолання бюрократизації в системі управління освітою, удосконалення порядку перевірок та звітності навчальних закладів; професійну підготовку компетентних менеджерів системи освіти; запровадження нових ефективних форм підвищення кваліфікації

керівників освіти; розвиток автоматизованих систем управління освітою. Вирішення цих задач має бути забезпечено науковими розробками й відображено у тематиці наукових досліджень в галузі управління освітою.

Тенденція (від лат. *Tendo* – направляю, прагну) – можливість тих чи інших подій розвиватися в даному напрямку.

Сбруєва А. А. відмічає, що існує цілий ряд загальних, спільних для різних країн тенденцій розвитку освіти. Але навіть найбільш глобальні тенденції проявляються у своєрідних національних формах, що інколи не мають аналогів у інших країнах. Науковець виділяє загальні тенденції реформування сучасних освітніх систем, а саме: відхід від крайніх форм централізації (Франція, Україна) та децентралізації (США, Великобританія) управління освітою; активізація тенденцій до зближення освітніх моделей у розвинутих країнах внаслідок розвитку глобальної економіки, міжнародного ринку праці; удосконалення системи педагогічної освіти через подальшу інтелектуалізацію, гуманітаризацію навчальних програм, філософізацію теоретико-педагогічної підготовки, збільшення уваги до модульної побудови навчальних курсів, побудову інтегрованих навчальних програм тощо. Завданням педагогічної освіти стає формування у майбутніх учителів наукового підходу до організації своєї діяльності, прагнення до сприйняття найновіших досягнень НТП, формування інноваційного підходу до своїх обов'язків; розбудова системи безперервної освіти; оптимальне поєднання в ході реформ педагогічних концепцій «Якісна освіта для всіх» та «Диференціація освіти» з відданням переваги першій; тенденція до активізації ринку освітніх послуг (передусім у сфері професійної та післядипломної освіти) як наслідок поширення на освітню сферу ідеології вільного ринку ті ін. [7, с. 108].

Реформування системи освіти завжди починається з певних змін в управління освітою. Дійсно зарубіжний педагогічний досвід не можна використовувати механічно, його треба адаптовувати до специфічних особливостей вітчизняної освітньої системи. Проте аналіз наведених тенденцій надає змогу визначити провідні напрями змін в управлінні освітою, які мають забезпечити реалізацію реформ у вітчизняній освіті відповідно до світових тенденцій розвитку освіти. Такими напрямками є спрямованість управління на забезпечення якості освіти, управління інноваціями в освіті, розбудова системи безперервної освіти, оптимальне поєднання централізації та децентралізації управління освітою, управління розвитком педагогічних кадрів, впровадження маркетингових технологій в управління освітою, створення управлінських умов інтеграції вітчизняної моделі освіти до освітніх моделей розвинутих країн.

Д. Дзвінчуком проаналізовано доцільність застосування до подальшого розвитку вітчизняної системи освіти пропозицій прихильників синергетизму та інших новітніх теорій еволюції складних і нестабільних природних і соціальних систем, зокрема, виходу їх у стан

ефективної упорядкованості лише через попередній перетин стадії «хаосу» [3]. Розвиток вітчизняної системи освіти він визначає як шлях поєднання національних здобутків з найбільш вдалими досягненнями провідних європейських держав.

Аналіз світових тенденцій розвитку освіти й управління освітою, який здійсненими Н. Протасова, В. Луговий, Ю. Молчанова [6] дає можливість визначити перспективи розвитку громадсько-державного управління освітою, механізмів децентралізації фінансового та адміністративного менеджменту, впровадження сервісного підходу в управління загальною середньою освітою, введення інновацій в систему управління освітою, розвиток педагогічних та професійних управлінських кадрів, управління якістю освіти.

В. Савельєв та М. Михайліченко як провідну світову тенденцію в управлінні освітою визначають розвиток громадсько-державного управління [8].

У дисертаційному дослідженні, присвяченому проблемі розвитку української педагогіки в другій половині ХХ століття [1], О. Адаменко визначила серед її головних тенденцій й такі, що відбивають розвиток теорії управління освітою, а саме: орієнтація досліджень на логіку розвитку науки, яка відбиває об'єктивні соціальні процеси та тенденції розвитку світової педагогічної науки; спрямованість досліджень на створення варіативних моделей управління школою; розвиток теорій від вивчення та узагальнення досвіду роботи, виконання окремих, локальних, дрібних досліджень до випереджаючої розробки цілісних теоретичних моделей управління навчальними закладами; обґрунтування орієнтації управління на створення умов для забезпечення реалізації мети навчально-виховного закладу; поширення системних досліджень, в яких вирішуються комплексні проблеми управління; орієнтація на світові досягнення педагогічної науки й світові тенденції розвитку освіти.

У загальній теорії менеджменту організації в управлінській діяльності виділяється три рівня завдань: оперативні, тактичні та стратегічні. На оперативному рівні розробляються конкретні заходи, на тактичному – політика організації, програми, проекти, на стратегічному – стратегія організації. Проблемні ситуації виникають на кожному рівні. Стратегічні проблеми є визначними, такими, що спричиняють виникнення цілого комплексу проблем на інших рівнях. Вирішення стратегічних проблем не гарантує вирішення всіх тактичних проблем організації, але як що у стратегії буди здійснена деталізація до рівня проектів, програм та ураховано всі рівні проблемного поля організації, більшість оперативних проблем будуть вирішені. У зв'язку із цим особливого значення набуває спрямування наукових досліджень на вирішення стратегічних проблем у галузі управління освітою.

Є. Хрикова [4] відзначає, що існує три логіки розвитку теорії управління освітою: обґрунтування загальних основ управління; обґрунтування основ управління вирішенням певних освітніх або

локально-варіативних управлінських проблем; обґрунтування особливостей використання загальних основ управління для вирішення певних освітніх завдань. В умовах недостатнього розвитку загальних основ управління, проводиться значна кількість досліджень, спрямованих на вирішення локальних управлінських завдань. Такі дослідження майже не впливають на розвиток даної наукової галузі як цілісної наукової теорії. Результати таких досліджень дуже складно використовувати в практиці управління освітою. Отже, ефективним є випереджувачий розвиток загальних основ управління, які мають стати основою для з'ясування особливостей їхнього використання для вирішення певних освітніх завдань.

У сучасних умовах перебудови вітчизняної освіти на основі ринкових відносин одним із пріоритетних її напрямків є вироблення основних теоретичних і методологічних позицій по використанню менеджменту в практиці управління освітою. Основним напрямом розвитку теорії управління стає пошук нових реальних шляхів удосконалення системи управління освітою, вироблення позиції по різних проблемах управління стосовно до ринкових умов й на основі творчого осмислення передового закордонного досвіду. Особливого значення для розвитку теорії управління мають наукові дослідження, у яких розглядаються стратегічні проблеми у галузі управління освітою, обґрунтовуються особливості використання загальних основ управління для вирішення певних освітніх завдань. Серед перспективних напрямів наукових досліджень у галузі управління освітою можна визначити такі: управління якістю освіти, управління інноваціями в освіті, розбудова системи безперервної освіти, оптимальне поєднання централізації та децентралізації управління освітою, державно-громадське управління, управління розвитком педагогічних кадрів, управління розвитком професійних керівних кадрів освітньої галузі, впровадження маркетингових технологій в управління освітою, створення управлінських умов інтеграції вітчизняної моделі освіти до освітніх моделей розвинутих країн.

Відповідно до сучасних реформ у освіті, вищі навчальні заклади набули самостійності у прийнятті тематики наукових досліджень. Проте методологія їх визначення залишається недосконалою та потребує пошуку механізмів урахування вимог практики управління освітою, тенденцій розвитку освіти, менеджменту.

Список використаної літератури

- 1. Адаменко О. В.** Розвиток педагогічної науки в Україні в другій половині ХХ ст. (1950 – 2000 рр.): Автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.01 / О. В. Адаменко; Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2006. – 44 с.
- 2. Горовий В.** Критерії якості наукових досліджень у контексті забезпечення національного інтересу / В. Горовий. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1047:kriteriji-yakosti-naukovikh-doslidzhen-u-konteksti-zabezpechennya-natsionalnogo-interesu&catid=81&Itemid=415 **3. Дзвінчук Д. І.** Сучасні тенденції розвитку та управління освітою: автореф. дис... д-ра філософ. наук: 09.00.10 / Д. І. Дзвінчук ; АПН України. Ін-т вищ. освіти. – К., 2007. – 36 с **4. Методологічні** засади педагогічного дослідження: монографія / авт. кол.: Є. М. Хриков, О. В. Адаменко, В. С. Курило та ін.; за аг. ред. В. С. Курило, Є. М. Хрикова. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 248 с. **5. Національна** стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> **6. Реформування** освіти в Україні: державно-управлінський аспект: навч.-наук. вид. / Н. Г. Протасова, В. І. Луговий, Ю. О. Молчанова та ін.; за заг. ред. Н. Г. Протасової. – К.; Львів : НАДУ, 2012. – 456 с. **7. Сбруєва А. А.** Порівняльна педагогіка: Навч. посібник. – Суми : Редакційно-видавничий відділ СДПУ, 1999. – 300 с. **8. Управління** освітою / Міністерство освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова; за науковою ред. В. П. Беха; редкол.: В. П. Бех (голова), М. В. Михайліченко (заст. голови) [та ін]. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – 546 с. **9. Швырев В. С.** Научное познание как деятельность / В. С. Швырев. – М.: Политиздат, 1989. – 232 с.

Сич Т. В. Методологічний аспект спрямованості досліджень у галузі управління освітою на актуальні проблеми з позиції сучасної науки

У статті розглянута проблема формування дослідницької проблематики наукових досліджень в галузі управління освітою, окреслено світові та вітчизняні тенденції розвитку освіти, теорії управління освітою, визначено провідні напрями наукових досліджень проблем управління освітою. Серед умов розвитку вітчизняної теорії управління освітою виділено такі, як необхідність вдосконалення механізмів визначення проблематики досліджень, спрямованість їх на вирішення стратегічних проблем у галузі управління освітою та на обґрунтування особливостей використання загальних основ управління для вирішення певних освітніх завдань.

Ключові слова: управління освітою, методологія наукових досліджень, досліджень в галузі управління, актуальні проблеми, сучасна наука.

Сыч Т. В. Методологический аспект направленности исследований в области управления образованием на актуальные проблемы с позиции современной науки

В статье рассмотрена проблема формирования исследовательской проблематики научных исследований в области управления

образованием, очерчены мировые и отечественные тенденции развития образования, теории управления образованием, определены ведущие направления научных исследований проблем управления образованием. Среди условий развития отечественной теории управления образованием выделены такие, как необходимость совершенствования механизмов определения проблематики исследований, направленность их на решение стратегических проблем в области управления образованием и на обоснование особенностей использования общих основ управления для решения определенных образовательных задач.

Ключевые слова: управление образованием, методология научных исследований, исследования в области управления, актуальные проблемы, современная наука.

Sych T. Methodological Aspect of the Focus of Research in the Field of Education Management on Topical Issues From the Perspective of Modern Science

The article considers the problem of forming a research perspective of scientific research in the field of education management. The author outlines the global and domestic tendencies in the development of education, theory of education management. On the basis of the analysis the leading areas of research of education management problems have been identified.

It is noted that for the development of the domestic theory of education management it is important to aim research at solving strategic problems in the field of education management, the rationale for the governance framework to address the identified educational objectives, approaches on various problems of management with respect to market conditions and on the basis of creative thinking of advanced foreign experience. The author underlined the need to improve mechanisms for determining the perspective of scientific research, which should consider the needs of education management in practice, tendencies in education development, theory of general management and theory of education management.

Key words: education management, methodology of scientific research, research in the field of management, topical issues, modern science.

Стаття надійшла до редакції 27.01.2017 р.

Прийнято до друку 24.02.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Хриков Є. М.